

ПРИЧОРНОМОРСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА ІННОВАЦІЙ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ І АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Науковий журнал

Випуск 31

Видавничий дім
«Гельветика»
2022

Редакційна колегія:

Сташис Римантас – доктор наук в галузі управління і адміністрування, професор
Баштанник Віталій Володимирович – доктор наук з державного управління, професор
Бендаравечіне Ріта – доктор соціальних наук та порівняльної політики, асоційований професор
Гавкалова Наталія Леонідівна – доктор економічних наук, професор
Дзієканські Павел – доктор економіки та бізнес-адміністрування, професор
Дьякон Антоніна – Dr.oec., професор
Живитере Марга – Dr.oec., професор
Жуковскіс Ян – доктор бізнес-адміністрування, професор управління та адміністрування
Мінакова Світлана Михайлівна – доктор економічних наук, професор
Парубчак Іван Орестович – доктор наук з державного управління, професор
Пілелієне Ліна – доктор економіки, професор маркетингу
Покатаєв Павло Сергійович – доктор наук з державного управління, професор

Електронна сторінка видання – www.pag-journal.iei.od.ua

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Причорноморського науково-дослідного інституту
економіки та інновацій (протокол № 10 від 31.10.2022 року)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою
програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

***Журнал включено до Переліку наукових фахових видань України (категорія "Б")
у галузі публічного управління (281 – Публічне управління та адміністрування)
відповідно до Наказу МОН України від 17.03.2020 № 409 (додаток 1)***

Науковий журнал «Публічне управління і адміністрування в Україні»
zareєстровано Міністерством юстиції України
(Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
серія KB № 22898-12789P від 17.07.2017 р.)

ЗМІСТ

**СЕКЦІЯ 1
ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

Михайленко М.М. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ САНІТАРНОГО ТА ЕПІДЕМІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ У СФЕРІ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ВІД ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ.....	7
Цигилик Н.В. ВИЗНАЧЕННЯ СКЛАДОВИХ HARD-SKILLS ТА SOFT-SKILLS УПРАВЛІНСЬКОГО ПЕРСОНАЛУ ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ СИНЕРГЕТИЧНИХ ПРИНЦИПІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ HR-СИСТЕМИ.....	12

**СЕКЦІЯ 2
МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ**

Аніщенко М.А. РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В ФАРМАЦЕВТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	17
Арсенович Л.А. ДЕЯКІ ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У СФЕРІ КІБЕРОСВІТИ.....	23
Бражко О.В. МОДЕРНІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ.....	31
Клименко О.С. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ СФЕРОЮ СУДОВО-МЕДИЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ В УКРАЇНІ.....	35
Любчук О.К. ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ФАХОВОЮ ПІДГОТОВКОЮ ДЛЯ ПЕРЕХОДУ ДО ЕКОНОМІКИ ЗНАНЬ.....	39
Мойсіяха А.В. ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ СФЕРОЮ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ.....	43
Ніколіна І.І., Герасимюк К.Х. ДОСЛІДЖЕННЯ КОРЕЛЯЦІЇ МІЖ ВПРОВАДЖЕННЯМ ПРИНЦИПІВ НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ ТА СПРОМОЖНІСТЮ ГРОМАД.....	49
Шевченко О.О., Гриньова Ю.І., Гнатик О.П. МОДЕРНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ: КАДРОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ.....	55

**СЕКЦІЯ 3
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА**

Адамська І.П. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ ЯК ОПТИМІЗАЦІЙНИЙ ЗАСІБ ПОБУДОВИ ЕФЕКТИВНОЇ ДЕРЖАВИ В УКРАЇНІ.....	60
Лисенко О.О. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АКТИВІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ.....	64

**СЕКЦІЯ 4
МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ**

Вашуленко О.В. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	71
Міщук Є.В., Голобородько Т.В., Мартинюк О.В. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПОСАДОВИХ ОСІБ ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У СФЕРІ НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	79
Негуляєва І.М. ДОВГОСТРОКОВА ПІДТРИМКА ТА РОЗРОБКА ІННОВАЦІЙНИХ РІШЕНЬ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ САМОДОСТАТНОСТІ ВПО УКРАЇНИ У ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАДАХ.....	85

ДОСЛІДЖЕННЯ КОРЕЛЯЦІЇ МІЖ ВПРОВАДЖЕННЯМ ПРИНЦИПІВ НАЛЕЖНОГО ВРЯДУВАННЯ ТА СПРОМОЖНІСТЮ ГРОМАД

STUDY OF THE CORRELATION BETWEEN THE IMPLEMENTATION OF THE PRINCIPLES OF GOOD GOVERNANCE AND COMMUNITY CAPACITY

Обґрунтовано, що для підвищення якості місцевого врядування в умовах сьогодення доцільно застосовувати принципи належного врядування у громаді, що сприятиме підвищенню їх спроможності.

Сучасний концепт публічного адміністрування на місцевому рівні характеризується дуалістичним поєднанням стратегічно-управлінської та сервісної природи реалізації публічної влади на місцях. Орієнтиром для розв'язання питань місцевого значення слугує олюднення субординаційних ієрархічних відносин задля надання можливості територіальній громаді інституціалізувати місцеву економіку та розв'язувати локальні проблеми самостійно, в ефективних формах і задля потреб індивідуалізованих її представників.

Принципи демократичного врядування сприяють реалізації європейського вибору України. Комплексне й системне впровадження принципів демократичного врядування має здійснюватися завдяки місцевим практикам розвитку громадянського суспільства та через реалізацію державної політики її сприяння загалом.

Здійснено порівняльний аналіз провадження принципів належного врядування на місцевому рівні на прикладі Вінницької, Львівської, Херсонської, Хмельницької та Житомирської міських територіальних громад. Узагальнено на прикладі окремих з проаналізованих громад тенденцію розвитку за європейськими стандартами. На основі результатів аналізу виділено сильні та слабкі сторони імплементації принципів належного врядування у вибраних громадах. Простежено детермінований зв'язок між успіхами в впровадженні принципів належного врядування та рівнем розвитку й потенціалом громади, її спроможністю.

Запропоновано для вдосконалення належного врядування в досліджуваних територіальних громадах поширювати передові практики та інструменти розбудови місцевої демократії в Україні, використовувати можливості міжнародної грантової допомоги. Також варто інвестувати в цифрову трансформацію та цифрову грамотність населення, це забезпечить впровадження та якісне застосування принципів належного врядування задля подальшого успіху громад в розбудові локальної демократії.

Запропоновано використовувати результати застосованого порівняльного аналізу для співставлення результатів та цілей територіальних громад, тенденцій їх змін та орієнтирів.

Ключові слова: територіальна громада, спроможність громад, показники спроможності, належне врядування, механізми управління.

The fundamental theoretical and legal bases of good governance are studied.

The modern concept of public administration at the local level is characterized by a dualistic combination of strategic and managerial, and service nature of the implementation of public authority on the ground. The guideline for solving issues of local importance is the humanization of subordinate hierarchical relations to enable the local community to institutionalize the local economy and solve local problems independently, in effective forms and for the needs of the individualized representatives.

Ukraine is currently on the way to applying the principles of democratic governance in the field of public administration and management, and in developing and implementing its own model of decentralization. Based on the study and analysis of global models of the process of reforming local self-government and taking into account the historical experience of the territorial organization of power in Ukraine, it is possible to achieve the provision of quality and affordable public services.

The principles of democratic governance contribute to the realization of Ukraine's European choice. Comprehensive and systematic implementation of the principles of democratic governance should be carried out due to local practices of civil society development and through the implementation of state policy of its promotion in general.

It is substantiated that in order to improve the quality of local governance in today's conditions, it is advisable to apply the principles of good governance in the community, which will contribute to local democracy building and ensuring the capacity of communities.

A comparative analysis of the implementation of the principles of good governance at the local level is carried out on the example of Vinnytsia, Lviv, Kherson, Khmelnytsky and Zhytomyr City Territorial Communities. The development trend according to European standards is generalized on the example of the analyzed communities. Based on the results of the analysis, the strengths and weaknesses of the implementation of the principles of good governance in the selected communities are highlighted.

A determined connection between the successful implementation of the principles of good governance and the level of development and potential of the community, its capacity is traced. To improve good governance in the studied territorial communities, it is offered to disseminate best practices and tools for building local democracy in Ukraine and to use the opportunities of international grant cooperation. It is also worth investing in digital transformation and digital literacy of the population.

This will ensure the implementation and quality application of the principles of democratic governance for the continued success of communities in building local democracy.

Key words: territorial community, community capacity, capacity indicators, good governance, governance mechanisms.

УДК 303.447.2:352.07(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/rma2663-5240-2022.31.9>

Ніколіна І.І.

к. наук з держ. упр., доцент,
доцент кафедри менеджменту
та адміністрування
Вінницького торговельно-економічного
інституту

Державного торговельно-економічного
університету

Герасимюк К.Х.

к. наук з держ. упр., доцент,
доцент кафедри управління
та адміністрування

Комунального закладу вищої освіти
«Вінницька академія безперервної
освіти»

Постановка проблеми у загальному вигляді. Поступальний розвиток суспільного буття передбачає упорядкування суспільних відносин. Фундаментальні засади розбудови сучасних демократичних держав – верховенство права, демократія та належне врядування, які утвердилися в такій же хронологічній послідовності.

Сучасний концепт публічного адміністрування на місцевому рівні характеризується дуалістичним поєднанням стратегічно-управлінської та сервісної природи реалізації публічної влади на місцях. Орієнтиром для розв'язання питань місцевого значення слугує олюднення субординаційних ієрархічних відносин задля надання можливості територіальній громаді інституціалізувати місцеву економіку та розв'язувати локальні проблеми самостійно, в ефективних формах і задля потреб індивідуалізованих її представників.

Концепція належного врядування є життєвоважливою для вдосконалення публічного управління та адміністрування на місцевому рівні, самодостатності громад, оскільки місцева влада найближча до громадян. Отримання послуг на локальному рівні та спільна діяльність у формуванні реалізації місцевої політики дозволять громадянам найшвидше відчутти залученість до суспільних дій.

Вважаємо, що рівень впровадження принципів належного врядування корелює з рівнем спроможності громад. Пропонуємо це перевірити за допомогою аналітичної інформації Порталу спроможності громад [5], використання якої дозволить охарактеризувати рівень розвитку та потенціал досліджуваних територіальних громад, визначити рівень їх спроможності, сприятиме порівнянню ефективності та результативності публічного адміністрування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням проблематики реформування публічного управління та адміністрування в контексті становлення концепції належного врядування займалися з А. Гук [2], О. Делія [3], Г. Кухарева [4], Г. Шаульська [5] та інші.

Виклад основного матеріалу. Для детального висвітлення даної проблеми проведемо аналіз імплементації принципів належного врядування на прикладі обраних громад (табл. 1). Індикаторами оцінки можуть слугувати окремі принципи з 12 принципів доброго демократичного врядування на місцевому рівні [2, с. 11].

Використовуючи порівняльний аналіз співставимо діяльність органів місцевого самоврядування Вінницької МТГ з іншими громадами: з Львівською МТГ, яка є певною мірою орієнтиром для Вінницької МТГ; Херсонською, Житомирською та Хмельницькою міськими територіальними громадами, які мають співвимірні вихідні позиції – Хмельницька МТГ та Житомирська МТГ є сусідніми громадами обласного рівня, Херсонська МТГ – за чисельністю населення схожа до Вінницької.

Відповідно до Шостого всеукраїнського муніципального опитування [7], що дає усесторонній аналіз ставлення громадян до органів місцевого самоврядування та надання комунальних послуг, можна оцінити рівень імплементації окремих принципів належного врядування у різних містах України.

Розглянемо порівняльну характеристику вибраних міст за оцінкою якості обслуговування та послуг, оцінкою рівня можливостей у місті, ставленням місцевої влади до мешканців та досвідом співпраці із місцевою владою, що подано у вигляді гістограми на рис. 1.

Підсумовуючи результати оцінювання (оцінки, виставлялася по 5-ти бальній шкалі) позиція Вінницької МТГ серед досліджуваних об'єктів – найвища, після неї – Хмельницька та Львівська міські територіальні громади, а останню позицію у цій четвірці займає Херсон та Житомир.

Місто Вінниця має успішний досвід самоврядування, шість років поспіль утримує першість в Україні за комфортністю життя, займає провідні позиції в низці рейтингів, які оцінюють прозорість та якість муніципального управління. Використання цифрових технологій у місті й надалі спрямовуватиметься на підви-

Таблиця 1

Основні дані про аналізовані територіальні громади [6]

№	Громада	Кількість населених пунктів увійшло	Площа, км ²	Населення, чол.
1	Вінницька МТГ	9	256,6	388204
2	Львівська МТГ	20	311,4	780804
3	Хмельницька МТГ	25	493,9	293223
4	Херсонська МТГ	16	452,6	322557
5	Житомирська МТГ	2	93,4	266853

Таблиця 2

Спроможність досліджуваних територіальних громад за демографічними показниками

Критерій оцінки	Вінницька міська територіальна громада		Львівська міська територіальна громада		Херсонська міська територіальна громада		Хмельницька міська територіальна громада		Житомирська міська територіальна громада			
	Показник	Показник	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.		
Населення громад	388,20 тис.		780,80 тис.		322,56 тис.		293,22 тис.		265,13 тис.			
	Числ. знач.	1	високий	Числ. знач.	1	високий	Числ. знач.	1	високий	Числ. знач.	1	високий
	0,00%		8,80%		-5,20%		2,90%		-3,70%			
	16,81%		16,29%		16,32%		17,67%		16,76%			
20,26%		21,54%		23,14%		19,71%		20,50%				
62,93%		62,17%		60,54%		62,62%		62,74%				
46 303		95 385		35 497		37 974		33 432				
17 109		26 579		11 980		13 655		11 617				
К-сть дошкільнят												

Таблиця 3

Спроможність досліджуваних територіальних громад за показниками інфраструктурного розвитку

Критерій оцінки	Вінницька міська територіальна громада		Львівська міська територіальна громада		Херсонська міська територіальна громада		Хмельницька міська територіальна громада		Житомирська міська територіальна громада			
	Показник	Показник	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.		
Площа, км ²	356,60 км ²		311,40 км ²		452,60 км ²		493,90 км ²		91,50 км ²			
	Числ. знач.	0,6	сер.	Числ. знач.	0,6	сер.	Числ. знач.	1	високий	Числ. знач.	0,3	низ.
	58		177		67		56		46			
	70		141		88		69		48			
82		215		66		86		61				
353 770		765 273		310 478		293 803		254 689				
10		11		9		22		2				
6		15		6		7		9				
16		71		15		11		9				
К-сть музеїв												

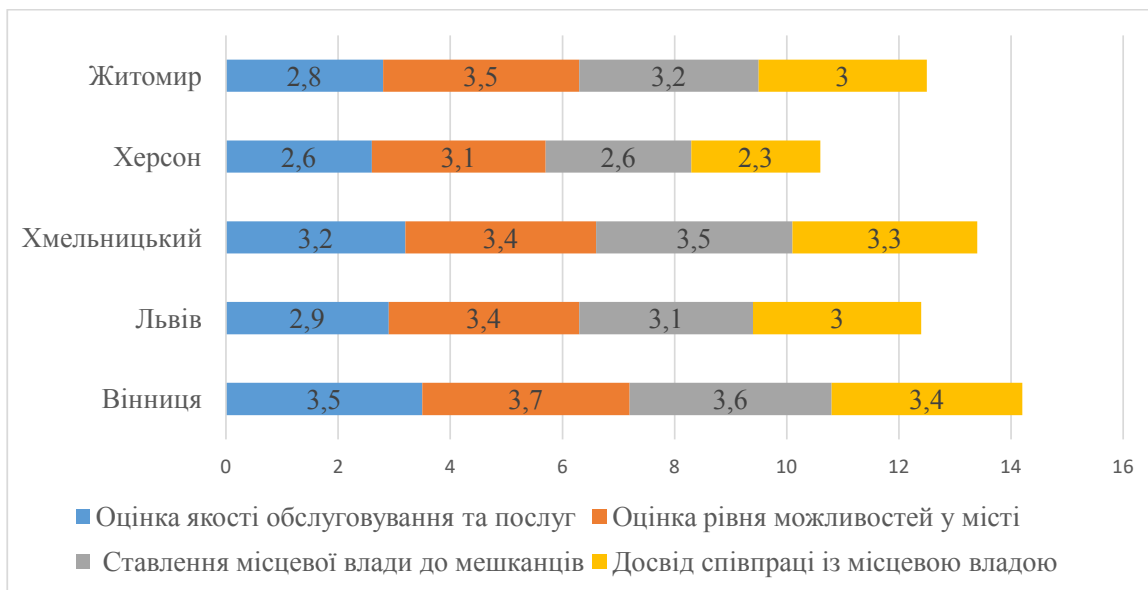

Рис. 1. Візуалізація результатів оцінки ставлення громадян до ОМС

щення якості та прозорості ухвалення управлінських рішень, забезпечення високого рівня координації діяльності усіх муніципальних служб, оперативності реагування служб, відповідальних за громадську безпеку й повсякденну життєдіяльність громади, зручності й доступності сервісів і послуг, постійного діалогу із жителями та участі громадян в ухваленні рішень.

На прикладі Львівської МТГ та Вінницької МТГ можемо помітити тенденцію розвитку громад в Україні за європейськими стандартами. Максимальні бали в оцінюванні імплементації принципів належного врядування Вінницька МТГ отримала за стратегічне бачення та відповідальність. На високому рівні в ній також дотримуються принципу прозорості та підзвітності, основною претензією до яких є недостатня актуальність висвітлення останніх дій або несвоєчасна звітність. Найбільш проблемними для Вінницької МТГ виявилися застосування принципів орієнтації на консенсус та справедливості, що можна пояснити рівнем корупції, який не такий високий, але його присутність дозволяє гальмувати дані напрями застосування належного врядування.

Проаналізуємо демографічні показники досліджуваних громад (табл. 2).

Порівнявши демографічні показники вибраних громад, можна зробити висновок, що рівень спроможності всіх громад є достатньо високим, але прослідковується значна різниця у динаміці населення. Динаміка чисельності населення у Херсонській міській територіальній громаді (-5,20%) показує, що в цій громаді низький рівень народжуваності та високий рівень смертності населення, де в той

час, у Вінницькій громаді немає ні приросту, ні спаду. Також прослідковується краща статистика Вінницької територіальної громади у всіх решти показників, конкуруючи із Львівською міською територіальною громадою.

Наступним показником, що допомагає визначити рівень спроможності громад є інфраструктурний розвиток. Порівняльний аналіз наведено у табл. 3.

Позитивними для Вінницької громади є показники кількості закладів первинної медичної допомоги (82) та кількості підписаних декларацій з сімейними лікарями (353 770), що свідчить про розвиток управління у медичній сфері порівняно із Херсонською, Житомирською, Хмельницькою громадами. Проте Вінницька громада має ще недостатній рівень у порівнянні із Львівською громадою. Спільною рисою є достатня кількість публічних бібліотек, будинків культури, музеїв для забезпечення різних потреб населення.

У табл. 4 наведені дані фінансової спроможності обраних громад.

Основним джерелом доходів територіальних громад є доходи загального фонду. Ми бачимо, що найвищий показник надходжень до місцевого бюджету спостерігається у Львівській МТГ – 8627908,80 млн. грн., а у Вінницькій громаді – 3801128,44 млн. грн., різниця становить 4826780,36 млн. грн.

Найменший показник надходжень до місцевого бюджету в Херсонській громаді, що становить 2339308,21 млн. грн, різниця з Вінницькою МТГ становить 1461820,23 млн. грн. Три територіальні громади мають однаковий рівень спроможності за таким критерієм як індекс податкоспроможності, що не скажеш про над-

Таблиця 4

Спроможність територіальних громад за показниками фінансового забезпечення

Критерій оцінки	Вінницька міська територіальна громада		Львівська міська територіальна громада		Херсонська міська територіальна громада		Хмельницька міська територіальна громада		Житомирська міська територіальна громада	
	Показник	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.
Частка місцевих податків бюджету заг. фонду	22,28%	сер.	0,6	сер.	0,3	низ.	0,6	сер.	0,3	низ
	Показник	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.
Надходження до місцевого бюджету (заг. фонд)	3801128,44 млн. грн.		8627908,80 млн. грн.		2339308,21 млн. грн.		2513204,69 млн. грн.		2473424,86 млн. грн.	
Базова та реверсна дотація	234 659,70 тис. грн.		736 589,80 тис. грн.		0,00		73 586,20 тис. грн.		130 510,80 тис. грн.	
Надходження акцизу грн/на 1 жителя	611,21		679,68		469,32		562,45		578,62	
Надходження єдиного податку грн/на 1 жителя	1 374,99		1 864,97		869,77		1 137,44		1 110,91	
Індекс податко-спром.	1,48	високий	1	високий	1	високий	0,6	сер.	1	високий
	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.	Числ. знач.	Рівень спром.
Надходження плати за землю грн/на 1 жителя	577,37		618,06		326,45		573,29		463,19	
Частка витрат на оплату праці заг.-держ. функції	8.206 %		11.894%		17.339 %		8.044%		7.83%	

ходження єдиного податку на 1 жителя, окрім Хмельницької. Надходження єдиного податку на одного жителя у Вінницькій міській територіальній громаді за 2020 рік становить 1 374,99 грн., а у Херсонській громаді – 869,77 грн. на одного жителя, звідки різниця у 505,22 грн.

Висновки. Прослідковується детермінований зв'язок між успіхами в впровадженні принципів належного врядування та рівнем розвитку й потенціалом громад, їхньою спроможністю.

Для вдосконалення належного врядування в досліджуваних територіальних громадах вбачаємо за необхідне покращити сферу інвестицій та міжнародної грантової допомоги. На нашу думку, інвестиції потрібно використовувати в сфері екології, яка є перспективним майданчиком для майбутніх проектів, які можуть не тільки розвинути громаду, а й спонукають на вирішення проблеми із самореалізацією молоді, так як дана тема є актуальною і важливою у сучасних реаліях.

Також варто інвестувати в цифрову трансформацію та цифрову грамотність населення, це забезпечить впровадження та якісне застосування принципів належного врядування задля подальшого успіху громад. Виділяти кошти або залучати обласні й державні кошти потрібно на розбудову інститу-

ційної спроможності, на підготовку фахівців з цифрових комунікацій, на центри набуття цифрових компетентностей для людей старшого віку. Відомо, що населення України є старіючим, то витратити більше часу та ресурсів для корисного навчання старшого покоління є достатньо обґрунтованим та ефективним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Портал спроможності громад. URL: <https://tdukr.maps.arcgis.com>.

2. Бенчмаркінг доброго врядування: практичний посібник / За заг. ред. А. Гука. Київ: ТОВ «Видавництво «Юстон», 2018. 60 с.

3. Делія О. В. Governance як концептуальний підхід до розуміння публічного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 7. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=869>.

4. Кухарева Г. П. Належне урядування як шлях до становлення дієвої системи публічного управління в Україні. *Теорія та практика публічного управління*. 2015 Вип.3. С. 76-83.

5. Шаульська Г. М. Сучасні західні управлінські моделі. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2018. № 3. С. 111-116.

6. Територіальні громади: перелік та основні дані. URL: <https://decentralization.gov.ua/newgromada>.

7. Шосте всеукраїнське муніципальне опитування. URL: https://ratinggroup.ua/research/regions/shestoy_vseukrainskiy_municipalnyy_opros.html.